

COLLOQUIUM-UL DE VARĂ DE LA SAHARNA

Podoabe și vestimentație

în arheologia preistorică și antică
din spațiul tiso-nistrean

Saharna, 24 iulie - 27 iulie 2025

SAHARNA SUMMER COLLOQUIUM

Clothing and body ornaments

in Prehistoric and Ancient Archaeology
in the Tisza-Dniester area

Saharna, July 24th - July 27th 2025

PROGRAM & REZUMATE

Comitetul organizatoric:

Aurel Zanoci (Universitatea de Stat din Moldova)
Mihail Băț (Universitatea de Stat din Moldova)
Dumitru Condrea (Universitatea de Stat din Moldova)
Victor Dulgher (Universitatea de Stat din Moldova)
Sergiu Serbinov (Universitatea de Stat din Moldova)
Vladimir Chitic (Universitatea de Stat din Moldova)

Comitetul științific:

Andrei Asăndulesei, dr.

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, România,

 0009-0009-1780-5802

Mihail Băț, dr.

Universitatea de Stat din Moldova,

 0000-0001-6642-2888

Aurel Rustoiu, dr. hab.

Institutul de Arheologie și Istoria Artei, Cluj-Napoca, România,

 0000-0001-7033-1866

Valeriu Sîrbu, dr. prof.

Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București, România,

 0000-0002-6784-641X

Aurel Zanoci, dr.

Universitatea de Stat din Moldova,

 0000-0002-3236-7582

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții din Republica Moldova

“Podoabe și vestimentație în arheologia preistorică și antică din spațiul tiso-nistrean”, colocviu de vară (2025 ; Saharna). Podoabe și vestimentație în arheologia preistorică și antică din spațiul tiso-nistrean : Colloquium-ul de vară de la Saharna = Clothing and body ornaments in Prehistoric and Ancient Archaeology in the Tisza-Dniester area : Saharna Summer Colloquium, Saharna, 24 iulie - 27 iulie 2025 : Program & Rezumate / comitetul organizatoric: Aurel Zanoci [et al.] ; comitetul științific: Andrei Asăndulesei (România), Mihail Băț (Moldova). – Chișinău ; Saharna : [S. n.], 2025 (Bons Offices). – 29 p. – (Saharna Summer Colloquium, ISBN 978-9975-87-746-6).

Antetit.: Universitatea de Stat din Moldova = Moldova State University, Centrul de Arheologie “Ion Niculiță” = “Ion Niculiță” Center for Archaeology. – [25] ex.

ISBN 978-9975-62-892-1.

902/904”63/652”(082)

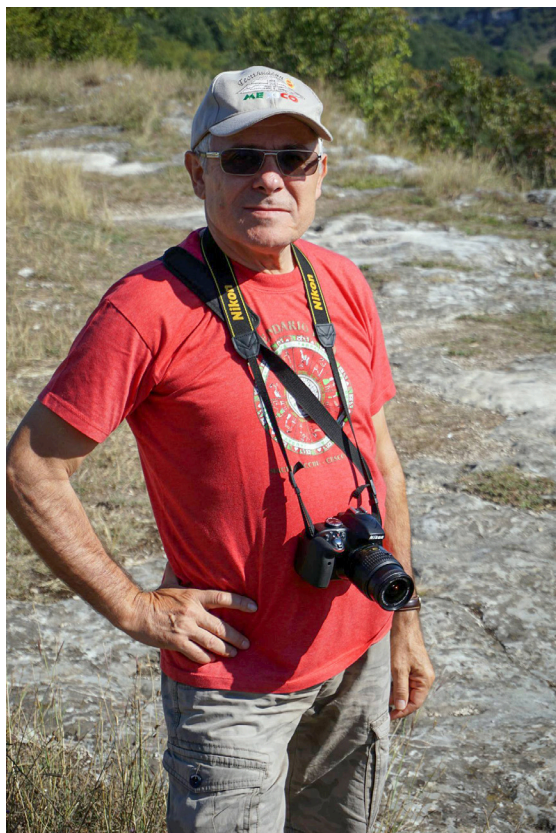
P 73

Foto copertă: Podoabe și piese vestimentare descoperite la Ordășei, Saharna Mare și Parcani (foto D. Topal, S. Popovici, I. Foca; colaj M. Băț)

Eveniment realizat prin subprogramul 01.15.01 „Patrimoniul arheologic preistoric și antic din regiunea de silvostepă a Republicii Moldova: cercetare interdisciplinară și valorificare științifică” în cadrul Centrului de Arheologie „Ion Niculiță” (Universitatea de Stat din Moldova).

In honorem reverendissimi magistri
et optimi amici nostri,
professoris VALERII SÎRBU,
septuagesimo quinto anno!

Joi, 24 iulie 2025 / Thursday, July 24th, 2025

9.00-19.00

Sosirea și înregistrarea participanților / Arrival and registration of participants

20.00

Cina / Dinner

Vineri, 25 iulie 2025 / Friday, July 25th, 2025

8.30

Micul dejun / Breakfast

9.30-10.00

Deschiderea lucrărilor Colloquium-ului de vară. Mesaje de salut / Opening of the Summer Colloquium. Welcome speech

10.00-11.30

Comunicări / Communications

Moderatori / Chairpersons: Dumitru Condrea, Sebastian Matei

■

Natalia Ovcearov

(Universitatea de Stat din Moldova)

**Piese de podoabă din materii dure animale din paleoliticul superior
în bazinul Nistrului de Mijloc**

1

■

Angela Simalcsik

(Universitatea de Stat din Moldova / Rezervația Cultural-Naturală „Orheiul Vechi”)

Senica Țurcanu

(Muzeul de Istorie a Moldovei, Complexul Muzeal Național „Moldova” Iași, România)

Robert Daniel Simalcsik

(Rezervația Cultural-Naturală „Orheiul Vechi” / Centrul de Cercetări Antropologie și Biomedicale „Olga Necrasov”, Academia Română – Filiala Iași, România)

Posibile urme ale unor accesorii vestimentare și utilitare din neo-eneolitic

2

3

- **Ghenadie Sîrbu**
(Moldova State University)

The clothing of the Cucuteni-Trypolie communities represented by anthropomorphic painting and plastic art

4

- **Liviu Marta**
(Muzeul Județean Satu Mare, România)

Podoabe din epoca târzie a bronzului descoperite în așezări din nord-vestul României

11.30-12.00

Pauză de cafea / Coffee break

12.00-13.30

Comunicări / Communications

Moderatori / Chairpersons: Ghenadie Sîrbu, Angela Simalcsik

5

- **Vladimir Chitic**
(Universitatea de Stat din Moldova)

Piese de podoabă în mormintele din prima epocă a fierului din spațiul pruto-nistean

6

- **Aurel Zanoci**
(Universitatea de Stat din Moldova)

Piese de podoabă și port din siturile epocii fierului din microzona Hansca

7

- **Victor Dulgher**
(Universitatea de Stat din Moldova)

Piese de podoabă și port din așezările epocii fierului din bazinul Nistrului de Mijloc

8

- **Alexandru Berzovan**
(Institutul de Arheologie Iași, România)

Podoabe și accesorii vestimentare descoperite în necropolele perioadei timpurii a celei de-a doua epoci a fierului din spațiul est-carpatic al României (sec. V-III a. Chr.)

13.30

Prânzul / Lunch

16.00-18.00

Comunicări / Communications

Moderatori / Chairpersons: Vasile Iarmulski, Alexandru Berzovan

■

Denis Topal

(Muzeul Național de Istorie a Moldovei)

Oglinzi în complexe funerare din secolele VII-II a. Chr. în regiunea carpato-nistreană

9

■

Mihail Băț

(Universitatea de Stat din Moldova)

Dumitru Condrea

(Universitatea de Stat din Moldova)

Modă și identitate în zona fortificațiilor din a doua epocă a fierului în spațiul pruto-nistrean

10

■

Andrei Corobcean

(Universitatea de Stat din Moldova)

Piese de podoabă din incinta fortificată de la Stolniceni, r-nul Hâncești

11

■

Vlad Vornic

(Universitatea de Stat din Moldova)

Sergiu Serbinov

(Universitatea de Stat din Moldova)

Brățărilor cu nodozități din epoca fierului în lumina descoperirii de la Ruseștii Noi (r-nul Ialoveni)

12

19.30

Cina / Dinner

Sâmbătă, 26 iulie 2025 / Saturday, July 26th, 2025

9.00

Micul dejun / Breakfast

10.00-12.00

Comunicări / Communications

Moderatori / Chairpersons: Aurel Zanoci, Liviu Marta

13

Valeriu Sîrbu

(Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București, România)

Podoabe și piese de vestimentație la geții de la Curbura Carpaților (sec. IV-III a. Chr.). Studiu de caz: Pietroasa Mică-Gruia Dării

14

Sebastian Matei

(Muzeul Județean Buzău, România)

Podoabe și piese de vestimentație la dacii de la Curbura Carpaților (sec. II a. Chr. - I p. Chr.). Studiu de caz: Pietroasa Mică-Gruia Dării

15

Iosif Vasile Ferencz

(Muzeul Civilizației Dacice și Romane, Deva, România)

Dorel Micle

(Universitatea de Vest, Timișoara, România)

Florin Cazan

(Asociația Pro Corvina, Ardeu, România)

Accesorii ale unui costum descoperite la Ardeu

16

Vasile Iarmulschi

(Universitatea de Stat din Moldova / Universitatea Liberă Berlin, Germania)

Octavian Munteanu

(Universitatea de Stat din Moldova / Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”)

Michael Meyer

(Universitatea Liberă Berlin, Germania)

Cu privire la portul fibulelor în epoca preromană recentă – începutul celei romane din regiunea pruto-nisteană

17

Artur Cotruță

(Universitatea de Stat din Moldova)

Când banii devin podoabe. Delimitarea infracțiunilor prevăzute la art. 199¹ și art. 197 CP al RM12.00-13.00**Discuție de încheiere / Final discussion**13.30**Prânzul / Lunch**

16.00-19.00

**Documentare de teren în regiunea Nistrului Mijlociu / Field research trip
in the Middle Dniester Basin**

19.30

Cina / Dinner

Duminică, 27 iulie 2025 / Sunday, July 27th, 2025

8.00

Micul dejun / Breakfast

Plecarea participanților / Departure of the participants

Piese de podoabă din materii dure animale din paleoliticul superior în bazinul Nistrului de Mijloc*

Natalia Ovcearov

 0009-0008-1254-5282

Repertoriul pieselor de podoabe din zona Nistrului Mijlociu, confecționate din materii dure de origine animală este destul de restrâns și include cca 35 de piese, depistate la stațiunile paleoliticului superior din această regiune. Tipologic, aceste piese pot fi împărțite în următoarele categorii: brățări din fildeș de mamut, mărgelile din os, mărgelile din molari de animale, mărgelile din cochilii, amulete-pandantive și altele.

În majoritatea cazurilor, aceste artefacte nu au fost studiate complex din punct de vedere morfologic și tehnic-tipologic, lor acordându-li-se o atenție minoră și fiind utilizate doar pentru a completa imaginea de ansamblu a dezvoltării culturii materiale a unor stațiuni. Din aceste considerente, obiectivele de bază ale comunicării de față constau în: clasificarea artefactelor, evidențierea particularităților materiei prime din care au fost confecționate (os, fildeș de mamut, cochilii, corn), descrierea tehnologiei confecționării și a motivelor ornamentale. De asemenea, va fi definit locul acestora printre piesele similare, descoperite în spațiul pruto-nistean și în zonele limitrofe.

Ca urmare a acestei cercetări, vor fi găsite răspunsuri legate de fabricarea pieselor de podoabă și strategia selectării materiei prime pentru confecționarea lor, fiind scoasă în evidență și varietatea preferințelor artistice a meșterilor din stațiunile paleoliticului superior din zona Nistrului Mijlociu. Astfel, piesele cercetate documentează nu doar activitatea socioeconomică a comunităților din paleoliticul superior, dar și unele preocupări artistice.

* Cercetare realizată prin subprogramul 01.15.01 ArHe „Patrimoniul arheologic preistoric și antic din regiunea de silvostepă a Republicii Moldova: cercetare interdisciplinară și valorificare științifică” în cadrul Centrului de Arheologie „Ion Niculiță” (Universitatea de Stat din Moldova).

Posibile urme ale unor accesorii vestimentare și utilitare din neo-eneolitic

Angela Simalcsik

 0000-0001-8639-3535

Senica Țurcanu

 0000-0002-6235-1442

Robert Daniel Simalcsik

 0000-0001-5582-8217

Din cele mai îndepărtate vremuri, înainte de inventarea mijloacelor de transport și descoperirea tracțiunii animale, comunitățile umane s-au deplasat și au migrat în grupuri, răspândindu-se în întreaga lume. După stabilirea în așezări, mobilitatea a scăzut, dar oamenii au continuat să transporte bunuri, pe distanțe mai mici. Analiza artefactelor din siturile preistorice indică existența unor obiecte care pot fi asociate cu călătoriile și, în mod particular, cu transportul. În acest studiu vom examina câteva artefacte din civilizațiile neo-eneolitice legate de tema transportului uman.

Punctul de pornire este situl de la Scânteia (jud. Iași), cercetat de Cornelia-Magda Lazarovici. Ne vom concentra pe două morminte descoperite în anul 1990, datate în epoca eneolitică, cultura Cucuteni-Trypillia. Analiza antropologică, realizată de Dan Botezatu, a evidențiat o depresiune post-coronală pe craniul individului depus în mormântul M1, menționând similarități la alte cranii eneolitice, în special feminine. Descoperirile recente indică faptul că aceste depresiuni pot fi asociate cu purtarea *tumpline*-ului, o bandă folosită pentru susținerea greutăților pe spate, sprijinită pe frunte. Această asociere sugerează că o asemenea caracteristică ar putea indica utilizarea unui accesoriu vestimentar și cultural, oferind o nouă perspectivă asupra obiectelor utilitare în societățile preistorice.

În periplul subiectului transportului, vom ajunge în anul 2003, când la Scânteia s-au descoperit două locuințe și o vatră. Dintre numeroasele artefacte găsite atunci iese în evidență o statueta feminină de mari dimensiuni, modelată, purtând ceva în spate. Deși acel ceva nu s-a păstrat până astăzi, particularitatea de pe spatele statuei conectează piesa cu problematica transportului uman în preistorie.

The clothing of the Cucuteni-Trypolie communities represented by anthropomorphic painting and plastic art*

Ghenadie Sîrbu

 0000-0002-4525-1239

For most of the prehistoric communities, apart from a few cases of textile preservation, it is difficult to reconstruct clothing. In the case of the Cucuteni-Trypolie culture, detailed information is provided both by anthropomorphic plastic with realistic elements and by representations painted on vases. According to some specialists, the development of the realist trend, especially in the Cucuteni B - Trypolie CI phase, favored the production of clothing and body ornaments.

The different categories of body ornaments discovered in the context of deposits or in the context of dwelling complexes, made of non-perishable materials, have made it possible to delimit the types of pieces with different degrees of stylization. The reconstitution of body ornaments or clothing applied on anthropomorphic plastic or painted on vases depends on the size of the representations and the degree of preservation.

The feminine figure is the most frequent, reproduced in the *round-bosse* plastics and painting, while the clothing and the ensemble of body ornaments is more richly represented. The simplest clothing element has been attested in the feminine plastic of the Cucuteni A - Trypolie B phase, which continues in the following phase, is realized by incisions or impressions covering the whole body, while in the Cucuteni B - Trypolie CI period the emphasis is on painting. Male clothing, emphasized exclusively on plastics, is simplistic and covers the upper part of the body.

Body ornaments occupy a special place in Cucuteni-Trypolie art, their size varies as well as the degree of stylization, however there are also realistic representations that allow a more accurate identification of the pieces carried by the Cucuteni-Trypolie

* Research carried out within the project 01.15.01 ArHe "The Prehistoric and Ancient Archaeological Heritage of the Silvesteppe Region of the Republic of Moldova: interdisciplinary research and scientific valorization".

communities. The most common body ornament is the amulet *en violon* representing the stylized female image. There are categories of body ornaments made of various non-perishable materials.

The diversity of clothing and body ornaments may reflect the social differentiation within the Cucuteni-Trypolie communities, but also the cultic symbolism practiced by them.

Podoabe din epoca târzie a bronzului descoperite în așezări din nord-vestul României

Liviu Marta

Podoabele descoperite în așezări provin din săpături arheologice și din stratul agricol, ca urmare a detectărilor electromagnetice. Descoperite în număr semnificativ, podoabele din așezări reprezintă o categorie de obiecte ce pot fi evaluate în raport cu obiectele similare găsite în depozitele de bronzuri din regiune și, într-o măsură mai mică, cu acelea descoperite în morminte.

Planimetriile așezărilor fortificate de la Andrid, Căuaș și Sântana, stabilite în urma scanărilor geomagnetice, și materialele arheologice descoperite în aceste centre politico-religioase, asigură baze solide pentru evaluarea podoabelor din așezări ca obiecte pierdute sau ca obiecte abandonate. Contextele arheologice oferă date pentru interpretarea ritualurilor de distrugere sau de depunere, cu derularea unor procesiuni religioase.

Podoabele prezentate deschid perspective noi legate de valorile cronologice ale categoriei, prin posibilitatea de a elucida biografia unora dintre obiecte, de la confecționare la abandonarea în pământ. Simbolistica și valoarea identitară încorporată în podoabele din epoca târzie a bronzului deschid orizonturi noi asupra mobilității sociale și asupra relațiilor dintre bazinele râurilor Tisa și Nistru.

Piese de podoabă în mormintele din prima epocă a fierului din spațiul pruto-nistrean*

Vladimir Chitic

 0000-0003-1950-2820

Prima epocă a fierului marchează o etapă importantă în dezvoltarea comunităților umane din estul Europei, inclusiv pentru zona situată între râurile Prut și Nistru. Pe lângă transformările în tehnologia metalurgică și în organizarea socială, această perioadă este caracterizată și prin schimbări și evoluții remarcabile în practicile funerare, unde un rol aparte, dincolo de alte aspecte, îl au și piesele de podoabă. Aceste artefacte, variate ca formă și funcție, reflectă nu doar nivelul de dezvoltare al meșteșugăritului, ci și influențele culturale din regiunile vecine. În morminte se regăsesc frecvent brățări, mărgelile, cercei, inele și fibule, confecționate din bronz, fier, sticlă sau os. Diversitatea acestor obiecte arată o cunoaștere avansată a tehnicilor de prelucrare și o preocupare pentru estetică. De asemenea, prezența lor în cadrul inventarelor funerare sugerează că ele aveau o semnificație dincolo de cea pur decorativă, posibil, legată de credințe, identitate sau protecție în lumea de dincolo, distribuția acestor podoabe variind în funcție de sex, vârstă sau poziție socială. Mormintele feminine, de exemplu, conțin adesea mai multe astfel de piese, ceea ce poate indica un statut aparte al femeilor în cadrul comunității. În schimb, cele ale bărbaților însă erau completate uneori de accesorii simple, dar asociate cu arme sau unelte, sugerând alte roluri sociale. Studiul atent al acestor obiecte permite o înțelegere mai profundă a relațiilor sociale, a gusturilor și a simbolismului epocii. Un alt aspect semnificativ, legat de piesele de podoabă din această perioadă este contextul în care ele apar în morminte. Deseori, ele sunt dispuse în moduri specifice pe corpul defunctului, în zona capului, a gâtului, mâinilor sau a pieptului, ceea ce poate indica existența unor practici rituale bine definite sau a unor tradiții. Cu alte cuvinte, aceasta categorie de piese oferă un tablou complex al vieții spirituale, sociale și artistice a comunităților din spațiul pruto-nistrean, unde identitatea și apartenența socială se exprimau prin simboluri vizibile.

* Cercetare realizată prin subprogramul 01.15.01 ArHe „Patrimoniul arheologic preistoric și antic din regiunea de silvostepă a Republicii Moldova: cercetare interdisciplinară și valorificare științifică” în cadrul Centrului de Arheologie „Ion Niculiță” (Universitatea de Stat din Moldova).

Piese de podoabă și de port din siturile epocii fierului din microzona Hansca*

Aurel Zanoci

 000-0002-3236-7582

Ca urmare a cercetărilor arheologice sistematice, realizate, cu unele întreruperi, în anii 1960-1991, dar și a celor perieghetice din anii 2022, 2024, 2025, în microzona Hansca, raionul Ialoveni, au fost atestate 11 situri, care conțin vestigii din epoca fierului. De rând cu numeroase fragmente ceramice, unelte și ustensile, din unele situri au fost recuperate mai multe piese de podoabă și de port, confecționate din diferite materii prime. Cele mai timpurii piese, atribuite primei epoci a fierului (cultura Holercani-Hansca), au fost descoperite în așezarea Hansca „La Matcă” (un pandantiv confecționat dintr-o scoică *cowrie*) și în mormântul dublu de la Hansca (cinci inele de buclă și un nasture/aplică, confecționate din bronz). Pentru siturile din a doua epocă a fierului (sec. IV-III a. Chr.) atestăm o creștere a numărului, precum și o diversitate mai mare a pieselor de podoabă și de port. Acestea au fost recuperate atât din așezările investigate sistematic (Hansca „Pidașca”, Hansca „Limbari-Căprărie”, Hansca „Toloacă”), cât și din necropola Hansca „Lutărie”. Printre piesele din metal se remarcă: un cercel din aur din necropola Hansca „Lutărie”, o fibulă din bronz „de tip tracic” din așezarea Hansca „Pidașca”, brățări din bronz cu capetele libere (Hansca „Pidașca”, Hansca „Limbari-Căprărie”), un fragment de brățară cu nodozități (Hansca „Limbari-Căprărie”), o cataramă din fier (Hansca „Toloacă”) etc. Relativ numeroase sunt mărgelile și pandantivele confecționate fie din pastă sticloasă, fie din lut ars. Printre acestea se evidențiază două pandantive din sticlă în formă de „vas/amforă”, descoperite în necropola de la „Lutărie” și în așezarea Hansca „Limbari-Căprărie”, precum și o mărgică, decorată cu „ochi” din așezarea Hansca „Toloacă”. Astfel, studiarea acestei categorii de descoperiri scoate în evidență prezența în microzona Hansca, în epoca fierului, a pieselor de prestigiu, o bună parte dintre care au ajuns aici datorită relațiilor comerciale și de schimb.

* Cercetare realizată prin subprogramul 01.15.01 ArHe „Patrimoniul arheologic preistoric și antic din regiunea de silvostepă a Republicii Moldova: cercetare interdisciplinară și valorificare științifică” în cadrul Centrului de Arheologie „Ion Niculiță” (Universitatea de Stat din Moldova).

Piese de podoabă și de port din așezările epocii fierului din bazinul Nistrului de Mijloc*

Victor Dulgher

 0000-0002-9024-4599

În urma cercetărilor arheologice, efectuate în așezările epocii fierului din bazinul Nistrului Mijlociu, au fost descoperite mai multe piese de podoabă și de port, confecționate din diverse materii prime. Dintre acestea se evidențiază cele din metale (fier, bronz și argint), care au fost analizate pe larg în literatura de specialitate. Mai puțin elucidate rămân însă piesele realizate din materiale precum: osul, scoicile, sticla, lutul și piatra, acestea constituind subiectul comunicării de față.

Astfel de piese de podoabă au fost identificate atât în structuri arheologice (construcții de suprafață sau adâncite, gropi), cât și în stratul cultural, majoritatea reprezentând podoabe purtate la gât (pandantive și mărgel). Mai rar, în așezările din această regiune, sunt atestate aplicele și nasturii din os.

Pandantivele, de regulă, sunt confecționate din piatră de silix sau din colți de animale, fiind întâlnite cel mai frecvent în nivelurile de locuire, atribuite primei epoci a fierului, de la Saharna „Țiglău”, Saharna Mare / „Dealul Mănăstirii”, Saharna „La Șanț” etc. De asemenea, pandantivele se regăsesc și în nivelurile atribuite celei de a doua epocă a fierului, doar că aici predomină piesele din scoică. Mai frecvente în această perioadă sunt mărgelile confecționate din lut sau din pastă sticloasă, cum ar fi cele descoperite în siturile de la Saharna Mare, Saharna Mică, Saharna „La Șanț” etc.

Piesele de port și de podoabă, descoperite în această zonă, sunt de origine diferită. Probabil, mărgelile de sticlă puteau proveni din orașele grecești din zona Mării Negre, ajunse în regiunea Nistrului Mijlociu datorită legăturilor comerciale, pe când restul podoabelor, confecționate din os, lut sau piatră, erau realizate de populația locală din materii prime pe care le aveau la îndemână.

* Cercetare realizată prin subprogramul 01.15.01 ArHe „Patrimoniul arheologic preistoric și antic din regiunea de silvostepă a Republicii Moldova: cercetare interdisciplinară și valorificare științifică” în cadrul Centrului de Arheologie „Ion Niculiță” (Universitatea de Stat din Moldova).

Podoabe și accesorii vestimentare descoperite în necropolele perioadei timpurii a celei de-a doua epoci a fierului din spațiul est-carpatic al României (sec. V-III a. Chr.)

Alexandru Berzovan 0009-0002-7748-4691

Prin prezenta comunicare ne-am propus să discutăm problema podoabelor și accesoriilor vestimentare descoperite în necropolele din perioada timpurie a celei de-a doua epoci a fierului în spațiul dintre Carpații Orientali și Prut.

La nivelul acestui orizont cronologic, ce se suprapune, în linii mari, perioadei de construcție a marilor cetăți de pământ, se cunoaște un număr semnificativ de descoperiri funerare, între care amintim necropola tumulară de la Cucuteni (jud. Iași), dar și necropole plane, precum cele de la Strahotin (com. Dângeni, jud. Botoșani), Poieniști (jud. Vaslui), Slobozia (Onești, jud. Bacău) și altele. Per ansamblu, podoabele și accesoriiile vestimentare descoperite în morminte nu sunt foarte numeroase, dar se observă o anumită diversitate tipologică. Analiza artefactelor permite efectuarea unor observații privitoare la statutul social al defuncților și identitatea de gen, oferind, totodată, indicii cu privire la unele conexiuni culturale ale comunităților din spațiul Moldovei apusene.

Oglinzi în complexe funerare din secolele VII-II a. Chr. în regiunea carpato-nistreană

Denis Topal

 0000-0002-8586-4427

În regiunea danubiană, din bazinul Nistrului până în zona Alpiilor Orientali, sunt cunoscute, cel puțin, 152 de oglinzi, dateate în perioada Hallstatt târziu – La Tène târziu, majoritatea (cca 76%) descoperite în contexte funerare. Aproximativ 21% dintre oglinzi (31 de exemplare) provin din descoperiri fortuite, iar alte cinci piese (3%) au fost asociate cu așezări. Jumătate dintre oglinzi au fost găsite în tumuli (76 de exemplare), iar un sfert (40 de exemplare; 26%) – în necropole plane. Astfel, în Bucovina, oglinzile (21; 14%) apar exclusiv în contexte tumulare, în timp ce în Transilvania (23; 15%) și Pannonia sunt asociate, de regulă, cu morminte plane. Cele mai puține oglinzi sunt cunoscute în vestul regiunii – Ungaria și Slovacia (14 exemplare; 9%), iar cele mai numeroase descoperiri provin din zona Dunării de Jos (48 de exemplare; 31%) și din regiunea carpato-nistreană (47 de exemplare; 31%). În regiunea carpato-nistreană, oglinzile pătrund în contexte funerare abia din a doua jumătate a secolului al VII-lea a. Chr., fiind asociate cu tipuri scitice timpurii, de origine caucaziană și, posibil, siberiană. Începând cu mijlocul secolului al VI-lea a. Chr., apar oglinzi de producție greacă – precum cele de tip Olbia-Borysthenes și Argos –, iar în perioada clasică – cele de tip Pelopones. Pe parcursul epocii clasice și, mai ales, în perioada elenistică, proporția pieselor de fabricație locală crește, incluzând și exemplare inspirate de modelele grecești. De la perioada timpurie până la cea clasică, semnificația oglinzii ca element al inventarului funerar pare să se transforme. Astfel, începând cu perioada scitică medie, oglinda devine un accesoriu exclusiv feminin, deși în perioada scitică timpurie putea apărea și în morminte masculine. În plus, oglinzile reprezintă unul dintre puținele elemente de cultură materială care continuă să fie prezente în mormintele nomazilor din perioada scitică târzie (secolele III-II a. Chr.), spre deosebire de artefacte precum *akinakai*, decorul de tip animalier sau cazanele turnate din bronz, care dispar treptat din contextul funerar.

Modă și identitate în zona fortificațiilor din a doua epocă a fierului în spațiul pruto-nistean*

Mihail Băț
Dumitru Condrea

 0000-0001-6642-2888

 0000-0001-9799-7756

Debutul fazei mijlocii a epocii La Tène marchează o creștere vertiginoasă a numărului de situri în spațiul pruto-nistean. Cercetarea lor a relevat existența unor rețele de așezări, care a implicat în mod firesc și o relație ierarhică după modelul centru-periferie. În aceste condiții, conexiunea cu spațiile culturale străine prilejuia vehicularea de produse din regiuni diferite. Nistrul a reprezentat o arteră importantă de pătrundere și răspândire a bunurilor străine, fapt datorat apariției elitelor adăpostite în centrele rezidențiale și cetățile bine întărite din regiune. Prin urmare, nu ne surprinde faptul, că majoritatea tezaurelor provin din acest bazin, fiind conectate cu așezările fortificate sau descoperite în imediata apropiere de acestea. Nu cunoaștem care ar fi fost reacția comunității la afișarea noilor piese, însă cu siguranță era una diferită. Așa cum nu putem exclude și dăruirea lor către membri merituoși și productivi. Consumul de obiecte străine trebuia să fie unul reciproc avantajos pentru ambele părți, menit să întărească ierarhia. M. Rowlands consideră în acest sens, că ce este consumat este mai puțin important decât modul în care este consumat. Totodată, centrele rezidențiale puteau fi și locuri, în care semnificația mesajelor vizuale era relevantă pentru cei inițiați. Cu această ocazie, comunicarea noastră va reveni la cele trei tezaure, cunoscute în arealul fortificațiilor getice de pe malul Nistrului. Primul, cel de la Mateuți, a fost atestat întâmplător în anul 1951; cel de la Saharna Mare a fost descoperit în timpul cercetărilor arheologice din anul 2010; în fine, cel de la Stroiești a intrat în circuitul științific în anul 2018, ca urmare a unor săpături neautorizate în cuprinsul sitului. Tezaurele nu aveau o compoziție standardizată, însă stabilim o predominare clară a obiectelor de podoabă și a pieselor vestimentare. Totodată, din perspectiva supraregională a titlului, ne vom referi la alte descoperiri relevante studiului, precum cele de la Stolniceni „Cetate”, Lărguța ș.a.

* Cercetare realizată prin subprogramul 01.15.01 ArHe „Patrimoniul arheologic preistoric și antic din regiunea de silvostepă a Republicii Moldova: cercetare interdisciplinară și valorificare științifică” în cadrul Centrului de Arheologie „Ion Niculiță” (Universitatea de Stat din Moldova).

Piese de podoabă din incinta fortificată de la Stolniceni, r-nul Hâncești*

Andrei Corobcean

 0000-0002-9886-301X

Incinta fortificată de la Stolniceni „Cetate”, amplasată în inima Codrilor Hânceștilor, rămâne încă a fi o provocare pentru arheologia epocii fierului, grație depunerilor funerare, dar și a unor structuri de habitat, ale căror destinație nu este una echivocă. Un rol aparte în acest sens îl ocupă diversele categorii de piese, multe dintre care nu pot fi, din păcate, asociate inventarului funerar, fiind descoperite în stratul cultural. Printre piesele de podoabă, descoperite la Stolniceni, se evidențiază: mărgelile, verigi, pandantive. Astfel, de rând cu bine-cunoscutele mărgelile confecționate din pastă sticloasă, se întâlnesc și mărgelile din lut. O altă categorie de piese sunt verigile confecționate din bronz sau fier, dintre care unele cu nodozități. Presupunem că un inel din bronz a servit drept pandantiv sau piesă de port, fiind descoperit la toracele unui schelet. Printre pandantive, prezintă interes o piesă prelucrată din piatră.

Puținele piese de podoabă descoperite în incinta de la Stolniceni, ilustrează în mare măsură reprezentativitatea acestei categorii în majoritatea siturilor getice din spațiul carpato-nistrean.

* Cercetare realizată prin subprogramul 01.15.01 ArHe „Patrimoniul arheologic preistoric și antic din regiunea de silvostepă a Republicii Moldova: cercetare interdisciplinară și valorificare științifică” în cadrul Centrului de Arheologie „Ion Niculiță” (Universitatea de Stat din Moldova).

Brăţările cu nodozităţi din epoca fierului în lumina descoperirii de la Ruseştii Noi (r-nul Ialoveni)*

Vlad Vornic

 0000-0003-2796-7716

Sergiu Serbinov

 0000-0001-6163-1111

În primăvara anului 2024, cu ocazia săpării unui bazin de apă, Tudor Guţu, locuitor al satului Văsieni, a descoperit în mod fortuit o brăţară de bronz cu nodozităţi, puternic oxidată. Descoperirea a avut loc în extravilanul satului Ruseştii Noi, într-un punct situat la aproximativ 1,9 km spre nord de marginea de nord-vest a localităţii şi la circa 1,8 km spre est – nord-est de marginea sud-estică a satului Văsieni.

Artefactul a fost predat Muzeului Raional de Istorie şi Etnografie din Văsieni, iar directoarea instituţiei, dna Diana Candu, a informat Agenţia Naţională Arheologică cu privire la această descoperire accidentală. Ca urmare a notificării, în toamna anului 2024 a fost realizată o periegheză şi a fost executat un sondaj arheologic în zona menţionată. Cercetările de teren au confirmat existenţa unei aşezări getice, datate în secolele IV-III a. Chr., situate în apropierea hotarului dintre satele Ruseştii Noi şi Văsieni, aşezare care a fost parţial afectată de lucrările pentru amenajarea bazinului de apă.

Brăţara descoperită la Ruseştii Noi este confecţionată din bronz turnat şi păstrează pe suprafaţa exterioară o patină de culoare verzuie. Piesa are veriga de formă aproape circulară, cu un diametru exterior de 7,2 cm, şi este decorată cu grupuri de câte trei noduri, dispuse la distanţe egale, aproximativ simetric, în patru zone ale brăţării.

Conform clasificării propuse de I. Glodariu, piesa aparţine variantei 2 a tipului 1 de brăţări cu nodozităţi, caracterizată prin nodozităţi amplasate la distanţe mari pe verigă, grupate câte trei, mai rar, patru, într-o singură zonă. Deocamdată, nu cunoaştem o analogie exactă pentru brăţara descoperită la Ruseştii Noi.

* Cercetare realizată în cadrul subprogramului 01.15.01 ArHe „Patrimoniul arheologic preistoric şi antic din regiunea de silvostepă a Republicii Moldova: cercetare interdisciplinară şi valorificare ştiinţifică” în cadrul Centrului de Arheologie „Ion Niculiţă” (Universitatea de Stat din Moldova).

Totuși, piese cu caracteristici asemănătoare au fost identificate în siturile de epocă La Tène de la Hlinaia, Crihana Veche, Ațel, Ocna Sibiului și Murighiol. Un fragment dintr-o brățară similară a fost descoperit și la Hansca. Din punct de vedere cronologic, brățările variantei 2 a tipului 1, după clasificarea lui Glodariu, se încadrează în a doua jumătate a secolului al IV-lea - începutul secolului al III-lea a. Chr.

Podoabe și piese de vestimentație la geții de la Curbura Carpaților (sec. IV-II a. Chr.). Studiu de caz: Pietroasa Mică-*Gruiu Dării* (jud. Buzău, România)

Valeriu Sirbu

 0000-0002-6784-641X

Gruiu Dării este, deocamdată, unic prin evoluția tipurilor de situri în cadrul civilizației geto-dacice, deoarece, pe parcursul a circa patru secole, practic, în aceeași arie, au existat: a) o așezare nefortificată (cca 325-90/80 a. Chr.), o cetate (90/80-10 a. Chr. / 10 p. Chr.) și o incintă sacră (10 a. Chr./10-101/106 p. Chr.). Astfel, este important de distins prezența sau absența anumitor categorii de piese, întrucât, pe lângă evoluția lor tipologică, cantitatea și varietatea acestora a fost determinată atât de tipul de sit, cât și de ocupațiile și structura socială a locuitorilor de aici.

Este normal ca tipurile de piese să varieze, atunci când ocupațiile locuitorilor au fost, în mare măsură, diferite: agricultori și crescători de animale (așezare), militari (cetate) ori incintă sacră, cu depuneri votive, deoarece, în acest caz, au fost aduse piese din comunitățile din zona înconjurătoare, a cărei arie e dificil de precizat.

Din perioada existenței unei așezări la *Gruiu Dării* s-a descoperit o gamă nu prea variată și bogată de podoabe și piese de vestimentație, între care menționăm fibulele de tip tracic, măgelele din sticlă cu mască umană ori în formă de amforă, pendantsive în formă de roată, verigi etc.

Prezența unor asemenea categorii de piese indică, totodată, o paletă largă de schimburi comerciale ale comunității de aici cu lumea elenistică și balcanică.

Podoabe și piese de vestimentație la dacii de la Curbura Carpaților (sec. I a. Chr. - I p. Chr.). Studiu de caz: Pietroasa Mică-*Gruiu Dării* (jud. Buzău, Romania)

Sebastian Matei

 0000-0003-2417-8906

Situl de la *Gruiu Dării* cunoaște, în secolele I a. Chr. - I p. Chr., cea mai impresionantă dezvoltare, concretizată prin două momente importante: ridicarea zidului de incintă al cetății de inspirație elenistică, cândva, în prima jumătate a sec. I a. Chr., și transformarea cetății, după o puternică distrugere, într-o incintă sacră, cândva, în vremea împăratului Augustus, unde modalitățile de manifestare aveau loc sub forma unor depuneri de cult.

În ambele etape, prezența podoabelor și a pieselor de vestimentație este una importantă, însă analiza cantitativă și tipologică ne relevă totuși o serie de deosebiri. Astfel, se constată că fibulele sunt mult mai numeroase în sec. I p. Chr., în timp ce brățările sunt mai des întâlnite în sec. I a. Chr. De asemenea, în sec. I p. Chr., cerceii, mărgelile și oglinzile sunt mai frecvente față de secolul anterior.

Și din punctul de vedere al stării de conservare se constată diferențe: piesele de vestimentație și podoabele sunt, în mare parte, fragmentare în perioada cetății, descoperite, de multe ori, în contexte deranjate, spre deosebire de perioada incintei sacre, unde majoritatea pieselor sunt în depunerile votive.

Accesorii ale unui costum descoperite la Ardeu

Iosif Vasile Ferencz 0000-0001-9510-0052

Dorel Micle 0000-0003-4852-8819

Florin Cazan 0000-0001-6752-3752

Moda reprezintă un fenomen specific tuturor comunităților umane. Capriciile ei se regăsesc în multe dintre aspectele vieții cotidiene. Cu toate acestea, vestimentația este cea care a fost și este în prim-plan.

Garniturile de port și podoabele „asortate” sunt, de obicei, descoperite în inventarul unor morminte sau în depunerile rituale din antichitate. În așezări, obiecte de acest fel sunt identificate, de cele mai multe ori, izolat și chiar deteriorate. Dar există și cazuri în care șansa face ca seturi de astfel de artefacte să fie găsite și în complexe de locuire.

Lucrarea pe care o propunem are ca scop prezentarea unei garnituri de piese, aflate la Ardeu, pe acropola așezării, în inventarul unei locuințe. Complexul respectiv a sfârșit în urma unui incendiu, probabil, în contextul campaniilor dacice ale lui Traian. Credem că întregul costum, cuprinzând elementele textile, precum și cele din metal și sticlă erau depozitate împreună, însă după incendiu s-au păstrat numai cele enumerate la urmă. Chiar și în acest fel, obiectele respective pot sta la baza reconstituirii unui ansamblu vestimentar specific perioadei de final a secolului I și începutului de secol II al erei creștine.

Complexul arheologic cercetat la Ardeu în ultimii 25 de ani a furnizat numeroase date pe baza cărora au putut să fie distinse aspecte diverse ale locuirii în epoca regatului dac. Iar prin lucrarea de față ne propunem să oferim o imagine cu privire la un subiect mai puțin explorat, între descoperirile de din acel loc.

Cu privire la portul fibulelor în epoca preromană recentă – începutul celei romane din regiunea pruto-nistreană

Vasile Iarmulschi 0000-0002-9013-1973

Octavian Munteanu 0000-0001-9340-8002

Michael Meyer

Din categoria pieselor de port, descoperite în siturile de epocă preromană recentă – începutul celei romane (sfârșitul sec. III a. Chr. - începutul sec. I p. Chr.) din regiunea pruto-nistreană, un loc deosebit îl ocupă fibulele. După cum s-a mai subliniat în literatura de specialitate, asemenea piese, utilizate pentru prinderea veșmintelor, sunt o categorie a vestigiilor arheologice cu o semnificație cronologică extrem de importantă. Totodată, ele oferă informații interesante asupra unor obiceiuri de port, practicate în antichitate, și, implicit, indicii pentru anumite repere de ordin social. Mai mult ca atât, agrafele au fost supuse – de-a lungul timpului – unor variate schimbări de modă, afectând atât forma, cât și decorul. Pe de o parte, acest lucru trebuie luat în considerare în chestiunile cronologice, iar pe de altă parte, informațiile privind distribuția și cantitatea numerică a lor oferă, de asemenea, indicii privind rețelele supraregionale sau evoluțiile regionale. Cu alte cuvinte, fenomene precum regionalizarea meșteșugurilor, mobilitatea și conectivitatea în regiunea pruto-nistreană devin mai clare în baza analizei agrafelor.

Astfel, în cadrul comunicării de față dorim să vorbim despre portul fibulelor la comunitățile umane din spațiul pruto-nistrean, la sfârșitul mileniului I a. Chr. După cum demonstrează analiza mormintelor de femei, bărbați și copii din această perioadă, fibulele, în majoritatea covârșitoare a cazurilor, erau purtate câte una. În cazul mormintelor de inhumație, cum ar fi cele de la Gli-noie sau Holmskoe, s-a putut preciza că acestea erau situate, de cele mai multe ori, pe cutia toracică sau lângă una din claviculele defunctului. Mormintele în care au fost descoperite două sau mai multe fibule, de regulă, au aparținut unor decedați de gen feminin sau copii. În aceste cazuri, fibulele puteau fi amplasate pe ambele clavicule ale defunctului.

Când banii devin podoabe. Delimitarea infracțiunilor prevăzute la art. 199¹ și art. 197 CP al RM*

Artur Cotruță

 0000-0003-4082-0356

Comunicarea prezintă o analiză – prin prisma dreptului penal – a categoriilor de bunuri culturale mobile, vizate de etapele cercetării, clasării și înregistrării, precum și urmările deteriorării sau distrugerii acestora.

Conform prevederilor menționate în articolul 5 din *Legea privind protejarea patrimoniului cultural național mobil* (nr. 280 din 27.12.2011), bunurile mobile constituie trei categorii: A. Tezaur (bunuri culturale de valoare excepțională pentru umanitate), B. Fond (bunuri culturale cu valoare deosebită pentru Republica Moldova), C. Patrimoniul mobil comun (bunuri culturale de însemnătate locală, fără o semnificație aparte, cu tipologii comune, eventual, executate în serii mari).

O condiție pentru încadrarea juridică a faptei prevăzute la art. 199¹ CP al RM este ca bunul cultural – parte a patrimoniului cultural să fie clasat și înscris în „Registrul patrimoniului cultural național mobil”, conform prevederilor legislative în vigoare”. În acest caz, ne referim la bunurile culturale mobile din categoria „Tezaur” și cele din „Fond”. În cazul deteriorării bunurilor, fapta urmează a fi clasificată ca infracțiune prevăzută la art. 199¹ alin. (1) CP al RM, iar în cazul distrugerii cu intenție de către un făptaș – potrivit art. 199¹ alin. (2) CP al RM. Cât privește deteriorarea sau distrugerea bunurilor culturale mobile din categoria „Patrimoniul mobil comun” sau a bunurilor culturale mobile care n-au fost clasificate, fapta urmează fi calificată ca infracțiune prevăzută la art. 197 alin. (1) CP al RM, cu condiția că aceasta a provocat daune în proporții mari.

* Cercetare realizată în cadrul subprogramului 01.15.01 ArHe „Patrimoniul arheologic preistoric și antic din regiunea de silvostepă a Republicii Moldova: cercetare interdisciplinară și valorificare științifică” în cadrul Centrului de Arheologie „Ion Niculiță” (Universitatea de Stat din Moldova).

** Cercetarea, clasarea și înregistrarea bunurilor culturale mobile se realizează conform prevederilor din articolele 7, 8, 9 din *Legea privind protejarea patrimoniului cultural național mobil* (nr. 280 din 27.12.2011).

Practica judiciară din Republica Moldova reține cauza penală cu nr. 1-29/19, care prezintă deteriorarea unor monede și transformarea acestora în cercei. Fiind deteriorate, sarcina acuzării era să concretizeze dacă bunurile au fost deteriorate de către proprietar sau de către făptaș și dacă acestea sunt parte a patrimoniului cultural mobil.

Casa Editorial-Poligrafică Bons Offices SRL
Chişinău, str. Feredeului 4/6, MD-2005
Tel./fax: +37322 50 08 94
Tel.: +37322 50 08 95, +37322 27 66 44
E-mail: bons@bons.md

